

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 316-1907)

Originalt emne

Begravelsesvæsen

Begravelsesvæsen/Kirkegaarde

Begravelsesvæsen/Krematorium

Uddrag fra byrådsmødet den 12. september 1907 - side 3

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 316-1907)

Fra Kirkegaardsbestyrelsen forelægger følgende Indstilling angaaende Planerne til Anlægget af en Kirkegaard paa Marselisborg Mark.

"Som det tidligere er meddelt Byraadet, er der en Mulighed for, at en eventuel ny Havnebane fra den ny Banegaard i Mølleengen uden om Byen til Havnen vil komme til at berede det Areal, som man har tænkt sig udlagt til en ny Kirkegaard. I denne Anledning har Kirkegaardsbestyrelsen henvendt sig til Landskabsgartner Glæsel med Forespørgsel om, hvilken Indflydelse denne Omstændighed vil have paa Kirkegaardsanlægget, og har som Svar paa dette Spørgsmaal modtaget hofølgende Skrivelse fra Hr. Glæsel. Da det deri udtales, at Kirkegaardsanlægget ved Havnebanen, naar denne kom til at berøre Kirkegaardsarealet som formodet, vilde blive væsentlig forringet, har Kirkegaardsbestyrelsen taget under Overvejelse, om Kirkegaarden kunde tænkes anlagt paa et andet Areal af Byens Jorder, og har anmodet Stadsingeniøren om at lade foretage de til Overvejelsen af dette Spørgsmaal fornødne Jordbundsundersøgelser. Stadsingeniøren har, som det fremgaar af hoslagte Skrivelse med Bilag, kun fundet ét Areal, om hvilket der kunde være Tale, og dette mener han af andre Grunde ikke egner sig til den nævnte Anvendelse.

Kirkegaardsbestyrelsen skønner herefter ikke rettere, end at man bør blive staaende ved det én Gang til Kirkegaardsanlægget bestemte Areal. Men da dette iforvejen er temmelig lille i Forhold til de Omkostninger, der maa anvendes paa Anlægget og paa Opførelsen af de fornødne Bygninger (særlig Kapel), og da det jo vil blive endnu mindre, naar der til Havnebanen exproprieres en Del af Arealet, maa Kirkegaardsbestyrelsen anse det for ønskeligt, at der til Anlægget anvendes et større Areal end oprindelig paatænkt. Af Hensyn til de fornævnte store Omkostninger ved Anlægget og Bygningerne bør der formentlig tænkes anvendt til Kirkegaard et Areal af ca. 50 Td. Lands Størrelse, og dette maatte da lægges saaledes som af Stadsingeniøren paa hans Bilag 4 angivet.

Kirkegaardsbestyrelsen henstiller til Byraadet at tiltræde dette Forslag. Under Forudsætning af, at Raadet er enigt heri, vil det snarest blive taget under Overvejelse, hvilke Forandringer i det projekterede Anlæg Udvidelsen vil medføre, og man vil derefter fremkomme med endelig Indstilling angaaende Anlægget og med Planer til Bygningerne."

Formanden mindede om, at Kirkegaardsbestyrelsen tidligere havde meddelt, at den projekterede Havnebane vilde komme til at berøre den nye Kirkegaard paa uheldig Maade, og at Bestyrelsen havde henvendt sig derom til Hr. Giæsel, som ogsaa fandt Banen meget uheldig for Kirkegaarden. Da Udvalget tillige havde økonomiske Betænkeligheder, idet det ansaa Arealet for alt for lille i Forhold til Udgiften, havde det fundet Grund til at overtænke Muligheden af at anlægge Kirkegaarden et andet Sted og havde i den Anledning henvendt sig til Stadsingeniøren for at faa en Undersøgelse af Jordbundsforholdene iværksat. I Løbet af Sommeren var der foretaget en saadan Undersøgelse, hvoraf det fremgik, at der vel fandtes et Areal, der egnede sig til Kirkegaard, mod Nord, men at dette Areal, da det afgav gode Byggegrunde, og da Statsbanerne havde Tilladelse til fra det at hente Grus, dog ikke burde anvendes til Kirkegaard.

Kirkegaardsbestyrelsen mente det derfor bedst at vende tilbage til det oprindelige Forslag, men da det paatænkte Areal var for lille i Forhold til de Summer, der vilde medgaa til Anlæg og Bygninger, ønskede Bestyrelsen først at høre, om Byraadet billigede, at Arealet blev forøget fra nogle og tyve til ca. 50 Td. Land.

Det maatte ganske vist indrømmes, at der derved vilde medgaa en Del ret værdifulde Byggegrunde, og at Udvidelsen vilde faa Indflydelse paa Udgifterne, men det maatte ogsaa anses for temmelig utænkeligt paa Aarhus Mark at finde et Areal, der egnede sig til Kirkegaard.

Filtensborg ansaa det for rigtigt, at Kirkegaardsbestyrelsen tænkte paa en Udvidelse af Arealet, men vilde dog henstille, at der fra det paatænkte Areal blev fradraget en Strimmel paa 100 Alens Bredde i Kirkegaardens Længde langs Skanderborg Landevej. Da Kirkegaardens Facade mod Landevejen var 1000 Al. lang, vilde der indvindes 9 Tdr. Land forholdsvis kostbar Grund, der vilde egne sig til Bebyggelse, og Kirkegaarden vilde dog blive paa ca. 42 Td. Land, altsaa betydelig større end fra først af paatænkt.

Simonsen fandt det kedeligt, at Sagen ikke taalte at vente, da det vilde være rart først at faa fastslaaet, hvor Banegaarden skulde ligge. Hvis denne nemlig kom til at ligge i Mølleengen, vilde Kirkegaarden blive ret kostbar, men da man ikke kunde afvente Afgørelsen af, hvor Banegaarden fik Plads, maatte man se at inddrage saa lille et Areal som muligt.

Han ansaa det for unødvendigt at gøre Kirkegaarden 50 Tdr. Land stor, 30 Tdr. Land maatte være nok. Inden en Kirkegaard paa 30 Td. Land blev fyldt, vilde Byen have udvidet sig saa meget, at man kunde anlægge en Kirkegaard længere ude, og for denne kunde Kapellet paa den nu paatænkte Kirkegaard nok anvendes.

Det kunde endvidere tænkes, at Arealet kunde indskrænkes ved Opførelsen af et Krematorium og ved at indføre de saakaldte Lagbegravelser.

Han kunde ej heller anse det for nødvendigt straks at opføre et Dobbeltkapel til 140000 Kr. Man kunde nok de første 5-6 Aar nøjes med et enkelt Kapel, der kunde indrettes saaledes, at den anden Halvdel senere kunde bygges til.

Med de anførte Grunde som Motivering vilde han foreslaa, at Sagen gik tilbage til Kirkegaardsbestyrelsen med Anmodning til denne om snarest at fremskaffe Overslag over, hvad et kommunalt Krematorium vilde koste. Et saadant vilde utvivlsomt betale sig, da der til det vilde blive ført Lig fra hele Jylland, og Besparselsen af de 20 Td. Land vilde indbringe langt mere, end Krematoriet vilde koste. Hvis man saa om 30 Aar endda trængte til mere Begravelsesplads, kunde man anlægge en mindre Kirkegaard ude ved Holme.

Nørgaard havde i og for sig ikke noget imod Ligbrænding, men troede dog ikke, det vilde blive almindeligt i en Provinsby som Aarhus, før det fik Indpas i de store Byer. I København var det ikke gaaet saa godt med Ligbrændingen, som for Aarhus vilde blive en Luksus, der vilde koste enten de private eller Kommunen mange Penge.

Det Areal, Hr. Simonsen tænkte paa, ude ved Holme kunde nok bruges til Kirkegaard, men selv om man med Tiden fik en Kirkegaard der, vilde Befolkningen sikkert ikke finde sig i at

begrave paa denne fra Kapellet paa den anden Kirkegaard.

Han var enig med Hr. Filtenborg i, at der kunde spares en Del ved at udlægge noget af Arealet langs Landevejen til Bebyggelse, men maatte dog tilraade, at Kirkegaardens Indgang kom til at gaa helt ud til Landevejen, saa at man kun fradrog en Strækning paa 500 eller 600 Alen.

Man kunde ogsaa baandlægge de nordligste 20 Tdr. Land uden dog straks at inddrage dem under Kirkegaarden, saa vilde man, hvis man om 10-20 Aar ønskede at anvende dette Areal paa anden Maade, være i Stand dertil.

I Hovedsagen kunde han slutte sig til Kirkegaardsbestyrelsens Forslag, idet han ikke troede det heldigt at forhale Sagen ved at fremkomme med nye Projekter.

Lottrup beklagede, at det varede saa længe, inden den nye Kirkegaard blev anlagt, da der nu snart ikke var Plads mere paa den nordre Kirkegaard. Han forstod, at Kirkegaardsbestyrelsen var blevet betænkelig ved de store Omkostninger, og fandt det meget heldigt, at Arealet blev forøget, men kunde dog, idet han foreslog, at man gav Kirkegaardsbestyrelsen Bemyndigelse til at fremme Sagen, give sin Tilslutning til Hr. Filtenborgs Forslag om at fradrage noget af Arealet langs Landevejen.

Samuelson glædede sig over, at Kirkegaardsbestyrelsen fastholdt den sydlige Kirkegaard, men sluttede sig til Hr. Simonsens Forslag om at nøjes med at udlægge 30 Tdr. Land.

Han kunde ikke forstaa, hvorledes man kunde bruge 140000 Kr. til et Kapel, og troede nok, der kunde spares en Del, uden at Forholdene blev indskrænkede.

Hr. Filtenborgs Forslag om at udlægge en Strimmel Land langs Kirkegaarden til Bebyggelse fandt han ikke i Overensstemmelse med Hygiejnens Fordringer.

Da det havde varet saa længe med Anlægget af Kirkegaarden, kunde man nok vente nogle Maaneder endnu for at faa undersøgt, hvad et Krematorium vilde koste, og for at faa Besked paa, hvor Banegaarden skulde ligge.

Jul. Andersen vilde indrømme, at det var kostbar Jord, der medgik til Kirkegaarden, men der fandtes ikke Jord egnet til det Brug andre Steder. Det tiltalte ham ikke at udlægge noget af Arealet til Bebyggelse; det vilde ikke være hygiejnisk forsvarligt, og det vilde skæmme Kirkegaarden. Derimod kunde han slutte sig til Hr. Nørgaards Forslag om at reservere de 20 Tdr. Land.

Spørgsmaalet om et Dobbeltkapel var et bestemt Krav fra Kirkegaardsbestyrelsens Side, og selv om man fik Ligbrænding indført, vilde man alligevel have Brug for Kapellet. Naar Planerne til dette kom frem, vilde sikkert alle indrømme, at ikke et eneste Rum kunde undværes.

Hvis der nu skulde indhentes Oplysninger, vilde Sagen blive forhalet, og han vilde derfor anbefale, at man gav Kirkegaardsbestyrelsen Bemyndigelse til at gaa videre, samtidig med at man anmodede den om at fremkomme med Planer for alle Bygningerne ogsaa for et Krematorium.

Mikael Johansen kunde give Hr. Simonsens Udtalelser sin Tilslutning, ligesom han ogsaa fandt Hr. Filtenborgs Forslag udmærket, og vilde derfor anbefale, at Sagen gik tilbage til Kirkegaardsbestyrelsen.

Der kunde sikkert spares en Del baade ved Opførelsen af Kapellet og ved Beplantningen, og hvis der, som det var blevet hævdet, kun blev brugt ca. 1 Tdr. Land om Aaret, vilde en Kirkegaard paa 30 Tdr. Land tilfredsstille Behovet i 30 Aar. De 20 Tdr. Land, der derved kunde spares, repræsenterede en Værdi af ca. $\frac{1}{2}$ Million Kroner, og det kunde ikke i nogen Henseende skade, at der blev skaaret en Karré fra.

Vestesens sympatisere med Tanken om at opføre et Krematorium, men hvis man fulgte Hr. Simonsens Forslag om at lægge et saadant paa den ny Kirkegaard, vilde man ikke fremme Ligbrænding, da Grunden til, at Krematorierne blev saa lidt benyttet, maatte søges i, at de laa for langt borte. Skulde man have et Krematorium, maatte det lægges midt i Byen, saaledes at det var let tilgængelig, og paa den gamle Kirkegaard ved Frederiksalle havde man en udmærket Plads. Hvis man der opførte en hyggelig lille Kirke med Krematorium, skulde der nok blive Tilslutning.

Det vilde være urigtigt at spilde Tiden med at skaffe Overslag over, hvad et Krematorium vilde koste paa den nye Kirkegaard, og han vilde derfor tilraade, at man gav Kirkegaardsbestyrelsens Forslag kombineret med Hr. Filtenborgs sin Tilslutning.

Filtenborg vilde være ked af at faa Sagen udsat og mente, man burde give Kirkegaardsbestyrelse Bemyndigelse til at arbejde videre, saa kunde man altid faa at vide, hvad et Krematorium vilde koste, Plads til det var der jo iøvrigt forbeholdt.

Han syntes godt om Hr. Vestesens Forslag om et Krematorium paa Kirkegaarden ved Frederiksallé og var overbevist om, at et Krematorium der vilde fremme Ligbrænding.

Efter hans Mening vilde det være fuldt ud hygiejnisk forsvarligt at udlægge Karréen langs Landevejen til Bebyggelse, og det kunde heller ikke skæmme Kirkegaarden, da der mellem denne og Karréen skulde være en Gade paa 30 Alens Bredde.

Lottrup havde tidligere opfordret til at indføre Lagbegravelser og vilde gøre det igen. I England begravede man indtil 4 Lig ovenover hverandre, hvad der betød en stor Besparelse.

Paa Kirkegaarden ved Frederiksalldé vilde der være en smuk Plads til et Krematorium, og muligvis kunde man faa Hjælp til dettes Opførelse fra Foreningen for Ligbrænding.

Bischoff anbefalede Opførelse af et Krematorium.

Ligbrænding var for besværlig nu, da man skulde føre Ligene til København for at faa dem brændt, men hvis man her i Byen fik et Krematorium, skulde det nok faa Tilslutning. Det første Krematorium i Tyskland blev bygget i den lille By Gotha allerede i 1870erne og var blevet meget benyttet, saa man behøvede ikke at vente paa Eksemplet fra de store Byer. Han kunde slutte sig til Hr. Vestesens Tanke om at bygge et Krematorium paa den gamle Kirkegaard, og han var vis paa, at det vilde blive modtaget med Glæde af Befolkningen, fordi det betegnede et stort hygiejnisk Gode.

Simonsen fandt Pladsen paa den gamle Kirkegaard udmærket for et Krematorium. Hvis der dér blev anlagt et Krematorium, vilde den til et saadant udlagte Plads paa den nye Kirkegaard indvindes, og de 30 Tdr. Land vilde slaa saa meget bedre til.

Det undrede ham at høre Hr. Nørgaard i denne Sag omtale Aarhus som en lille Provinsby, da Hr. Nørgaard dog ellers plejede at betegne Aarhus som en Storby, men det var vel, fordi det nu bedst passede i Hr. Nørgaards Kram.

Jakob Jensen var glad ved Tanken om at faa et Krematorium midt inde i Byen og overbevist om, at der ved et saadant, som meget vilde fremme Ligbrænding, let kunde spares 20 Tdr. Land, der med de sandsynlige Salgspriser kunde indbringe over 1 Million Kroner.

Det rette Tidspunkt for at overveje Opførelsen af et Krematorium var sikkert nu inde, for hvis man - ikke benyttede nærværende Lejlighed, vilde det sikkert vare længe, inden Tanken blev realiseret, og det maatte derfor anses for bedst, at Kirkegaardsbestyrelsen fik Sagen tilbage med Opfordring til at fremskaffe Overslag over et Krematorium. Kom man først til Rette om, at man skulde have et Krematorium, blev man let enig om, hvorledes

Kirkegaarden skulde se ud.

Nørgaard troede nok, man kunde kalde Aarhus en Provinsby i Sammenligning med de Storstæder, som i denne Sag maatte give Eksemplet.

Hvis man imidlertid skulde have et Krematorium, maatte det lægges paa den gamle Kirkegaard, og saa kunde som fremført af Hr. Simonsen Krematoriepladsen paa den nye Kirkegaard spares, men under alle Omstændigheder maatte man have en Kirkegaard ved de Mezas Vej, og man gjorde derfor klogest i at holde de to Sager, om Kirkegaarden og Krematoriet, ude fra hinanden.

Det havde allerede varet for længe med Anlæget af den nye Kirkegaard, og da man vist i Grunden var enig om det, der skulde ske i Øjeblikket, nemlig straks at udlægge de yderste 30 Tdr. Land til Kirkegaard, vilde han finde det heldigst, at man bemyndigede Kirkegaardsbestyrelsen til at paabegynde Anlæget af Kirkegaarden og anmodede den om at skaffe Planer for Opførelsen af et Krematorium.

Formanden lovede, at Kirkegaardsbestyrelsen skulde tage Spørgsmaalet om Lagbegravelse under Overvejelse, og at der skulde blive skaffet en bestemt Opgørelse over, hvor megen Plads der endnu var paa den nordlige Kirkegaard, men selv om der i saa Henseende fremkom gunstige Oplysninger, tvivlede han ikke om, at en Kirkegaard ved de Mezas Vej snart vilde være nødvendig.

Det var ikke Meningen nu definitivt at fastslaa Kirkegaardens Størrelse, i det Bestyrelsen kun ønskede at høre, hvor vidt Byraadet vilde gaa.

Han kunde godt uden dog at binde sig udtale sin Sympati for saavel Hr. Filtenborgs som Hr. Nørgaards Forslag om at udlægge en Strimmel langs Vejen til Bebyggelse, men han var betænkelig ved Forslaget om først at inddrage de 30 Tdr. Land og saa stille Spørgsmaalet om de 20 Tdr. Land i Bero. En saadan Ordning vilde nemlig umuliggøre Gartnerens Projekt, men ogsaa i den Henseende skulde der dog blive taget Hensyn af Kirkegaardsbestyrelsen.

Skønt han var i høj Grad stemt for at faa opført et Krematorium og vilde love at bringe denne Sag frem i Kirkegaardsbestyrelsen, saa han dog deri ingen Grund til at forhale Anlæget af Kirkegaarden, saa meget mere som Tanken om at opføre et Krematorium paa den gamle Kirkegaard sikkert vilde vise sig heldigst.

Simonsen fastholdt sit Forslag om at sende Sagen tilbage til Kirkegaardsbestyrelsen for at

faa fremskaffet Overslag over, hvad et Krematorium vilde koste, da Kirkegaardens Størrelse maatte afhænge af, om man fik et Krematorium eller ej. Han fandt det ikke heldigt at have 20 Tdr. Land liggende hen paa det løse.

Nørgaard gjorde gældende, at Hr. Simonsens Forslag betød Standsning af Sagen, idet man var lige vidt, hvad Størrelsen af Kirkegården angik, selv om man vedtog at bygge et Krematorium.

Han kunde ikke tro, det vilde være uheldigt at lade de 20 Tdr. Land ligge foreløbig, da de vilde stige i Værdi, og da han havde den Tro til Kirkegaardsbestyrelsen og Gartneren, at disse Herrer nok skulde vide desuagtet at tilvejebringe et smukt Forslag.

Det vedtoges at anmode Kirkegaardsbestyrelsen om, forinden videre foretages i Sagen at forelægge Byraadet Planer og Overslag til et Krematorium.

